

Dr.sc. Anita **DURAKOVIĆ**, redovni profesor
Pravni fakultet Univerzitet „Džemal Bijedić“ u Mostaru,
anita.durakovic@unmo.ba

Dr.sc. Jasmina **ALIHODŽIĆ**, redovni profesor
Pravni fakultet Univerziteta u Tuzli,
jasmina.alihodzic@untz.ba

UDK 347.61:341.9(497.6)
342.726-055.3:347.6(497.6)
Rad stigao: 9. ožujka 2026.
Rad prihvaćen: 2. travnja 2026.
Izvorni znanstveni rad

PRAVNI OKVIR ZA (NE)PRIZNANJE STRANIH ISTOSPOLNIH ZAJEDNICA U BOSNI I HERCEGOVINI

Sažetak: Istospolne zajednice života - brak, registrirana zajednica ili de facto zajednica života, nisu pravno regulirane u Bosni i Hercegovini. To međutim ne znači da strana istospolna zajednica života i njezina dejstva ne bi mogli biti priznati u Bosni i Hercegovini. Iako nedostaju porodičnopravne norme koje bi regulirale ovu materiju, ustavna rješenja, posebice Ustavom BiH propisana direktna primjena i prioritet u primjeni EKLJP i obaveznost odluka ESLJP, te odredbe međunarodnog privatnog prava koje se odnose na priznanje stranih odluka/javnih isprava, otvaraju vrata mogućnosti priznanja u inostranstvu za uključene istospolne zajednice života. Autorice će u radu predstaviti domaću sudsku praksu i analizirati postojeći pravni okvir- zakonske i ustavne norme, a poseban akcenat stavit će na norme o priznanju stranih statusnih odluka/javnih isprava u Bosni i Hercegovini.

Ključne riječi: (ne)priznanje, strane istospolne zajednice života, pravni okvir.

1. Uvodna razmatranja

Jedan od značajnih fenomena u razvoju porodičnog prava u posljednjih tridesetak godina jeste pravno priznavanje i uređivanje istospolnih zajednica. Taj proces je započeo 1989. godine u Danskoj donošenjem tzv. „pionirskog zakona“,¹ kojim je osobama istog spola omogućeno sklapanje registrirane zajednice. Od tada pa do danas ovaj proces i dalje traje i razvija se. Pravna rješenja razlikuju se od države do države, propisi se često mijenjaju, a pristupi reguliranju ovih zajednica nisu ujednačeni. Zbog takve raznolikosti i stalnih promjena, teško je imati cjelovit i kontinuiran uvid u pravnu situaciju u Europi i državama članicama Europske unije.

Raznolikost pravnih rješenja, različiti modeli i oblici pravnog uređenja istospolnih zajednica života stvaraju brojne izazove u oblasti međunarodnog privatnog prava. Problemi se javljaju već kod pitanja međunarodne nadležnosti organa u državama koje uopće ne poznaju određeni oblik takve zajednice. Zatim se otvara pitanje primjene kolizionih normi, posebno dilema pravne kvalifikacije – odnosno pod koju pravnu kategoriju svrstati konkretno pravno pitanje. Dodatne poteškoće nastaju pri prizna-

¹ Lov om registreret partnerskab (Br. 372, od 07. 06. 1989.), JAYME, E., Dänisches Partnerschaftsgesetz und Internationales Privatrecht, IPRax 1990, str. 197.

vanju stranih odluka/isprava o nastanku, prestanku i pravnim učincima istospolnih zajednica. Ovi problemi su naročito izraženi u državama koje osobama istog spola ne omogućavaju sklapanje bilo kakve pravno priznate zajednice. Takav je slučaj i u Bosni i Hercegovini, pa je bilo očekivano da će se domaći organi prije ili kasnije suočiti s predmetima koji se odnose na pravna pitanja istospolnih zajednica. Upravo su dvije odluke domaćih sudova, u kojima se izričito navodi da u Bosni i Hercegovini ne postoji pravni propisi iz oblasti međunarodnog privatnog prava kojima bi se reguliralo pitanje priznanja bilo kakvih oblika zajednica života osoba istog spola sklopljenih u inostranstvu, ukazale na potrebu analize postojećeg pravnog okvira za priznanje stranih istospolnih zajednica života u Bosni i Hercegovini.

U radu ćemo prvo kratko predstaviti domaće odluke i u njima iznesenu argumentaciju, zatim se osvrnuti na pozitivno porodično zakonodavstvo, kojim su brak i vanbračna zajednica predviđene samo za osobe različitog spola, te razmotriti antidiskriminacioni pravni okvir i ustavne odredbe o ljudskim pravima. Posebno ćemo analizirati odredbe međunarodnog privatnog prava koje se odnose na priznanje stranih (statusnih) odluka/javnih isprava, kao i s tim povezane pravne izazove, s kojim se suočavaju organi primjene prava. Time ćemo obuhvatiti cjelokupni pravni okvir za priznanje ili odbijanje priznanja stranih istospolnih zajednica života u Bosni i Hercegovini.

2. Odluke sudova u Bosni i Hercegovini

U svim dosadašnjim odlukama upravni i sudski organi odbijali su priznati stranu istospolnu zajednicu života, odnosno odbijali su dati joj određena dejstva/učinke na teritoriji Bosne i Hercegovine.

Počev od 2009. godine, kada je Kantonalni sud u Bihaću odbio njemačku odluku kojom se ukida životno partnerstvo stranaka, istospolnih partnera,² preko odluka (dvije odluke) Kantonalnog suda u Sarajevu kojim se potvrđuje prvostepena rješenja Općine – Služba za opću upravu, a kojim se odbija zahtjev za upis životne partnerske zajednice sklopljene u inostranstvu u adekvatnu matičnu evidenciju,³ praksa ostaje nepromijenjena.

Kantonalni sud u Bihaću 2009. godine odbio je prijedlog za priznanje njemačke odluke, kojom se ukida životno partnerstvo stranaka, državljanina Bosne i Hercegovine i državljanina Njemačke, sklopljeno 2002. godine. Sud se prvo pozvao na odredbe Porođičnog zakona FBiH, kojma je propisano da brak i vanbračna zajednica jesu zajednice života osoba različitog spola. Nakon toga, sud je konstatovao da su predlagač i protupredlagač osobe istog spola, te da primijenjeno njemačko pravo na osnovu kojeg je donesena odluka čije se priznanje traži bitno odstupa od prava Bosne i Hercegovine čiji je državljanin predlagač. Na kraju je smatrao da nisu ispunjeni uvjeti za priznanje strane statusne sudske odluke u smislu čl. 93. ZMPP-a u pogledu ukidanja životnog partnerstva predlagača i protupredlagača. Možemo primijetiti da sud nije detaljno razmotrio samu odluku, niti se osvrnuo na institut javnog poretka, već je samo jednostavno naveo da brak i vanbračna zajednica prema našem pravu podrazumijevaju različitost

² Odluka Kantonalnog suda u Bihaću, broj: 01 0 V 000 436 08 V od 5. 2. 2009.

³ Presuda Kantonalnog suda u Sarajevu, broj: 09 0 U 031749 18 U od 28. 2. 2023. i Presuda Kantonalnog suda u Sarajevu, broj: 09 0 U 044472 23 U od 20. 10. 2025.

spolova i da razliku između uvjeta za sklapanje braka između bosanskohercegovačkog i njemačkog predstavlja “bitno odstupanje” u skladu s čl. 93. ZMPP-a.

Odbacujući tužbu i potvrđujuću prvostepeno općinsko rješenje kojim je odbijen zahtjev za registrovanje istospolnog životnog partnerstva državljanina Bosne i Hercegovine na osnovu inostranog Izvotka iz registra životnih partnerstava, Kantonalni sud u Sarajevu se u oba slučaja prvo pozvao na odredbe Porodičnog zakona FBiH, kojima je propisano da su brak i vanbračna zajednica životne zajednice muškarca i žene, zatim istakao da ne postoji pravno reguliran bilo koji oblik zajednice života osoba istog spola, kao ni propisa međunarodnog privatnog prava kojima bi se reguliralo priznanje strane istospolne zajednice života, te osporio da je došlo do povrede odredaba Ustava Bosne i Hercegovine i EKLJP. Također je naglasio nepostojanje adekvatne matične evidencije u koje bi se vršio upis ovakvih životnih zajednica, te dodao da pravni sistem u Bosni i Hercegovini ne poznaje navedeni Izvadak, te ga ne može ni priznati kao javnu ispravu.

U oba slučaja Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova kao tuženo u ovom upravnom postupku uputilo je Vladi Federacije BiH, kao ovlaštenom prelagacu zakona, inicijativu za donošenje Zakona o životnim zajednicama osoba istog spola kako bi se pravno regulirala navedena pitanja i time omogućilo ostvarivanje prava istospolnih parova koja proizlaze iz životne zajednice takvih parova.

Iako su u Federaciji BiH učinjeni određeni koraci, formirana radna grupa, do danas nije donesen Zakon o istospolnim zajednicama života. To međutim ne znači, a vidjet ćemo u nastavku, da su istospolne zajednice života lišene pravnog priznanja i zaštite u pravnom sistemu Bosne i Hercegovine.

3. Istospolne zajednice života u porodičnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine

U skladu s Ustavom Bosne i Hercegovine, nadležnost za uređivanje porodičnog prava pripada entitetima i Brčko Distriktu.⁴ Zbog takvog ustavnog uređenja, u Bosni i Hercegovini istovremeno su na snazi tri porodična zakona: Porodični zakon Federacije Bosne i Hercegovine iz 2005. godine,⁵ Porodični zakon Brčko Distrikta BiH iz 2007. godine⁶ i Porodični zakon Republike Srpske iz 2023. godine.⁷

⁴ Ustav Bosne i Hercegovine sadržan je u Aneksu 4 Dejtonskog mirovnog sporazuma. Čl. III Ustava propisana je zakonodavna nadležnost. O složenom državnom uređenju Bosne i Hercegovine i ustavnoj podjeli zakonodavne nadležnosti kada je riječ o privatnopravnim odnosima više u: MEŠKIĆ, Z., DURAKOVIĆ, A., ALIHODŽIĆ, J., *Bosnien und Herzegowina als ein Mehrrechtsstaat, Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrecht* - IPRax 6, 2018. str. 633 – 642; ALIHODŽIĆ, J., MEŠKIĆ, Z., DURAKOVIĆ, A., *Accepting EU Private International Law Standards into the Legal System of Bosnia and Herzegovina: What Can be Done While Waiting for Godot?*, *Lexonomica*, Vol. 11. No. 2., 2019., str. 150 – 174.; DURAKOVIĆ, A., ALIHODŽIĆ, J., *Interstate and Cross-Border Family Relations in Bosnia and Herzegovina: The Intricacies of a Multi-Layered Legal System*, *Balkan Yearbook of European and International Law* 2022, str. 3 – 6.

⁵ *Porodični zakon Federacije Bosne i Hercegovine*, Službene novine FBiH, br. 35/2005, 41/2005 - ispravka., 31/2014 i 32/2019 - odluka Ustavnog suda (dalje u tekstu: PZFBiH).

⁶ *Porodični zakon Brčko Distrikta BiH*, Službeni glasnik BDBiH, br. 23/2007 (dalje u tekstu: PZBDBiH).

⁷ *Porodični zakon Republike Srpske*, Službeni glasnik RS, br. 17/2023, 27/2024, 20/2025 – odluka Ustavnog suda i 61/2025 (dalje u tekstu: PZRS).

Važeće porodično zakonodavstvo predviđa da su brak i vanbračna zajednica namijenjeni isključivo heteroseksualnim parovima. Sva tri zakona definiraju brak kao zakonom uređenu zajednicu života između muškarca i žene,⁸ čime se različitost spolova postavlja kao jedan od osnovnih uvjeta za njegovo sklapanje. Ako taj uvjet nije ispunjen, brak se prema porodičnim zakonima Federacije BiH i Brčko Distrikta smatra nepostojećim, dok se prema Porodičnom zakonu Republike Srpske smatra ništavim.⁹

Isto pravilo važi i za vanbračnu zajednicu, koja je također predviđena samo za zajednicu muškarca i žene. U porodičnim zakonima Federacije BiH i Brčko Distrikta, vanbračna zajednica se normira kao „zajednica života žene i muškarca koji nisu u braku ili vanbračnoj zajednici sa drugom osobom, koja traje najmanje tri godine ili kraće ako je u njoj rođeno zajedničko dijete“.¹⁰ U Porodičnom zakonu Republike Srpske vanbračna zajednica se uređuje kao „zajednica života žene i muškarca (vanbračnih partnera) između kojih nema bračnih smetnji i koja je trajala najmanje dvije godine ili kraće ako je u njoj rođeno dijete.“¹¹ Prema tome, da bi bilo koja zajednica života zaključena na teritoriji Bosne i Hercegovine – bračna ili vanbračna, bila pravno priznata i proizvodila pravna dejstva, nužno je da je riječ o partnerima različitog spola.¹² U skladu s odredbama porodičnog zakonodavstva vrši se upis činjenice vjenčanja u matičnu knjigu vjenčanih.¹³

4. Antidiskriminacioni pravni okvir

U okviru pitanja istospolnih zajednica i prava LGBTI osoba, značajno mjesto zauzima antidiskriminacioni pravni okvir u Bosna i Hercegovina. Ustav BiH u članu II utvrđuje načelo zabrane diskriminacije, a posebno u članu II/4 zabranjuje diskriminaciju po bilo kojem osnovu. Slične odredbe sadržane su i u ustavima entiteta – Republika Srpska i Federacija Bosne i Hercegovine – kao i u Statutu Brčko Distrikt.

Normativno jačanje zaštite od diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije započinje 2003. godine donošenjem Zakona o ravnopravnosti spolova BiH, koji je izmijenjen i dopunjen 2009. godine.¹⁴ Tim zakonom uređuje se i promovira ravnopravnost spolova te se garantuju jednake mogućnosti u javnoj i privatnoj sferi života. Iste godine, 2009., donesen je i Zakon o zabrani diskriminacije BiH, koji je kasnije izmijenjen i dopunjen 2016. godine.¹⁵

⁸ Čl. 6. PZFBiH, čl. 4. st. 1. PZBDBiH i čl. 4. st. 1. PZRS.

⁹ Čl. 8. st. 2. PZFBiH, čl. 6. st. 2. PZBDBiH i čl. 17. PZRS.

¹⁰ Čl. 3. PZFBiH i čl. 5. PZBDBiH.

¹¹ Čl. 13. PZRS

¹² Više u: KREŠIĆ, B., Prava osoba istospolne orijentacije u Bosni i Hercegovini, u: BOŠNJAK, E. (ur), Pravna regulacija životnih zajednica istog spola u Hrvatskoj, Sloveniji, Srbiji i Bosni i Hercegovini, Sarajevski otvoreni centar, Sarajevo, 2015., str. 58 – 59.

¹³ Pogledati: članovi 23 – 25. Zakona o matičnim knjigama FBiH, Službene novine Federacije BiH, br. 37/2012 i 80/2014; članovi 22 – 24. Zakona o matičnim knjigama RS, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 111/2009, 43/2013 i 66/2018; članovi 15. i 16. Zakona o matičnim knjigama BDBiH, Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, br. 58/2011.

¹⁴ Zakona o ravnopravnosti spolova BiH, Službeni glasnik BiH, br. 16/03, 102/09, 32/10 – pročišćeni tekst.

¹⁵ Zakon o zabrani diskriminacije BiH, Službeni glasnik BiH, br. 59/09, 66/16. Prilikom donošenja ovog zakona, zakonodavac je posebno vodio računa da on bude usklađen sa direktivama Evropske unije, i to posebno sa Direktivom Vijeća 2000/43/EZ o primjeni načela ravnopravnosti osoba, bez obzira na

Usvajanje ovog zakona pratila je snažna javna rasprava i pritisak Međureligijskog vijeća BiH, koje je podržalo donošenje zakona, ali je isticalo pitanja zapošljavanja u vjerskim institucijama i mogućnosti sklapanja istospolnog braka.¹⁶ S obzirom na uticaj islamske, katoličke i pravoslavne zajednice u političkom životu države, stavovi političkih stranaka po ovom pitanju uglavnom su pratili ideološke linije: desno orijentirane, nacionalne i konzervativne stranke češće su javno izražavale negativne stavove prema pravima LGBTI osoba, dok su lijevo orijentirane, socijaldemokratske i liberalne stranke zagovarale njihovu zaštitu i unapređenje.¹⁷

Poseban značaj ima prva pravosnažna presuda Kantonalnog suda u Sarajevu iz 2026. godine,¹⁸ kojom je utvrđena diskriminacija na osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta i spolnih karakteristika. Presuda se odnosila na javni istup tadašnje zastupnice jedne nacionalne stranke, koji je sadržavao pozive na segregaciju, izolaciju i diskriminaciju LGBTIQ osoba.¹⁹

5. Ljudska prava garantirana Ustavom BiH

Ljudska prava zauzimaju posebno mjesto u Ustavu BiH. U Aneksu I Ustava BiH navedeni su najvažniji međunarodni instrumenti za zaštitu ljudskih prava, uključujući Evropsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljem tekstu: EKLJP) i opća načela međunarodnog prava,²⁰ koji se neposredno primjenjuju u pravnom poretku Bosne i Hercegovine.²¹

Prema članu II/2 Ustava, prava i slobode zagarantovane EKLJP-om i njenim protokolima direktno se primjenjuju i imaju prioritet nad svim ostalim zakonima. U članu II/3 Ustava taksativno su nabrojana osnovna prava i slobode koje se garantuju svim građanima, uključujući pravo na privatni i porodični život, dom i prepisku (tač. h), kao i pravo na brak i zasnivanje porodice (tač. j).

S obzirom na to da EKLJP ima neposrednu primjenu i supremaciju u pravnom sistemu Bosne i Hercegovine, ne može se tvrditi da u oblasti istospolnih zajednica uopće ne postoji pravni okvir. Iz obavezujuće prakse Evropskog suda za ljudska prava (dalje u tekstu: ESLJP) i njegovog tumačenja čl. 8 EKLJP (pravo na poštivanje privatnog i porodičnog života) proizlazi da ustavni poredak Bosne i Hercegovine podrazumijeva određeni nivo zaštite i prava za istospolne partnere.

Počev od odluke u predmetu *Schalk i Kopf p. Austrije* iz 2010. godine²² u kojem je ESLJP smatrao „umjetnim“ ustrajavanje na stavu da, za razliku od heteroseksualnog

njihovo rasno ili etničko porijeklo, Službeni list EZ L 180/22, 19. 7. 2000. i *Direktivom Vijeća 2000/78/EZ o uspostavi okvira za jednak tretman na području zapošljavanja i odabira zvanja*, Službeni list EZ L 303/16, 2.12.2000. Više u: Izmirlija, M., *Interne procedure za zaštitu od diskriminacije - jaz između teorije i prakse*, Sarajevski otvoreni centar, Sarajevo, 2019., str. 7.

¹⁶ Više u: KREŠIĆ, B., *op. cit.*, str. 53 – 55.

¹⁷ Pogledati u: BAKIJA, M., BRKOVIĆ, A. (ur.), *Istraživanje za procjenu praksi zastupnika i zastupnica u pogledu poštovanja ljudskih prava LGBTI osoba u BiH*, Sarajevski otvoreni centar, Sarajevo, 2024.

¹⁸ Odluka Kantonalnog suda u Sarajevu, broj: 65 0P801 297 22 GŽ od 3. 12. 2025.

¹⁹ <https://soc.ba/donesena-prva-pravnosnazna-presuda-u-bih-za-diskriminaciju-prema-lgbti-osoba-ma/> (18. 2. 2026.)

²⁰ Bosna i Hercegovina je potpisnica 16 međunarodnih konvencija koje su ugrađene u Ustav.

²¹ Vidjeti šire u: TRNKA, K., *Ustavno pravo*, Sarajevo, 2006.

²² Odluka ESLJP u predmetu *Schalk i Kopf p. Austrije*, 24. 6. 2010., (Predstavka br. 30141/04).

para, istospolni par ne može uživati u „porodičnom životu“ u smislu čl. 8. EKLJP, preko stava ESLJP u predmetu *Oliari i drugi p. Italije* iz 2015. godine²³ u kojem je konstatirao da su nedvojbeno istospolni parovi jednako sposobni ući u stabilnu i trajnu vezu, do odluka ESLJP u predmetu *Orlandi i drugi p. Italije* iz 2017. godine²⁴ koja se ticala odbijanja registracije istospolnih brakova sklopljenih u inozemstvu. ESLJP je najprije naglasio kako su države još uvijek slobodne ograničiti brak samo za heteroseksualne parove, ali da ipak, istospolni parovi moraju imati pravno priznanje i zaštitu svog odnosa. Odlukama kojima se odbijaju priznati takve zajednice u bilo kojem obliku, podnositelji zahtjeva lišeni su bilo kakvog priznanja i zaštite, a ne postoji prevladavajući interes javnosti koji bi opravdao takvo stanje.²⁵ Sličan stav istaknut je i u predmetima *Fedetov i drugi p. Rusije* iz 2023. godine,²⁶ *Koilova i Babulkovap. Bulgarske* iz 2023. godine²⁷ i *Przybyszewska i drugi p. Poljske* iz 2023. godine.²⁸

S obzirom na ulogu EKLJP u pravnom sistemu Europske unije,²⁹ te činjenicu da je Bosna i Hercegovina potpisnica Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju,³⁰ koji je obavezuje da svoje zakonodavstvo uskladi s pravnom stečevinom Unije, bitno je spomenuti i odluku Suda EU u predmetu *Trojan p. Poljske*,³¹ kojom je istaknuto da istospolni brak sklopljen u jednoj članici mora biti priznat u cijeloj Europskoj uniji.

Sumiramo li stavove ESLJP istaknute u pomenutim odlukama jasna je potreba priznanja i zaštite istospolnih zajednica života jer su istospolni parovi koji žive u stabilnom odnosu obuhvaćeni pojmom privatnog i porodičnog života na isti način kao i heteroseksualni parovi.

6. Norme o priznanju stranih statusnih odluka/ javnih isprava u Bosni i Hercegovini

Pitanje priznanja stranih statusnih odluka je u Bosni i Hercegovini uređeno Zakonom o rješavanju sukoba zakona sa propisima drugih država u određenim odnosima

²³ Odluka ESLJP u predmetu *Oliari i drugi p. Italije*, 21. 10. 2015., (Predstavke br. br. 18766/11 i 36030/11).

²⁴ Odluka ESLJP u predmetu *Orlandi i drugi protiv Italije*, 14. 12. 2017., (Predstavke br. 26431/12, 26742/12, 44057/12 i 60088/12).

²⁵ Duraković, A., Javni poredak – utjecaj ljudskih prava na međunarodno porodično pravo, Zbornik radova sa Sedmog međunarodnog naučnog skupa Dani porodičnog prava, Mostar 2019., str. 76 – 77.

²⁶ Odluka ESLJP u predmetu *Fedetov i drugi p. Rusije*, 17. 1. 2023. (Predstavka br. 40792/10).

²⁷ Odluka ESLJP u predmetu *Koilova i Babulkova o. Bulgarske*, 5. 9. 2023. (Predstavka br. 40209/20).

²⁸ Odluka ESLJP u predmetu *Przybyszewska i drugi p. Poljske*, 12. 12. 2023. (Predstavka br. 11454/17 i dr.)

²⁹ Europska unija posebnu pažnju posvećuje ljudskim pravima te kroz čl. 6. UEU osigurava njihovu zaštitu trostrukim standardima: u prvom stavu navodi Povelju Europske unije o temeljnim pravima, u drugom stavu EKLJP, a u trećem stavu ustavnu tradiciju zajedničku državama članicama. Na ovaj način osnovna ljudska prava crpe tripolarnu snagu iz supranacionalnih, međunarodnih i državnih izvora. Više u: SAMARDŽIĆ, D., MEŠKIĆ, Z., Pravo Europske unije II, Povelja Europske unije o osnovnim pravima, Pravni fakultet Univerziteta u Zenici, Zenica, 2017., str. 28 - 38.

³⁰ Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Europske zajednice i njenih država, s jedne strane, i Bosne i Hercegovine, s druge strane, potpisan je 16. 6. 2008., a stupio na snagu 1. 6. 2015. Cijeloviti tekst Sporazuma na web-stranici Vijeća ministara BiH, http://www.dei.gov.ba/bih_i_eu/ssp/default.aspx?id=1172&langTag=bs-BA. (3. 3. 2026.)

³¹ Presuda od 25. 11. 2025., *Trojan p. Poljske*, C-713/23, ECLI:EU:C:2025:917.

iz 1982. godine, koji je donijela bivša Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija.³² Nakon raspada SFRJ, ovaj zakon je preuzet u pravni sistem Bosna i Hercegovina na osnovu Uredbe sa zakonskom snagom o preuzimanju i primjenjivanju saveznih zakona,³³ te se i dalje primjenjuje kao domaći zakon.

Naš ZMPP taksativno nabraja uvjete bez čijeg kumulativnog ispunjenja strana odluka ne može biti priznata. Radi se o općeprihvaćenim uvjetima, koji su dobro poznati u usporednom pravu i koji su karakteristični za države koje primjenjuju režim ograničene kontrole. To su: međunarodna nadležnost suda koji je donio odluku (član 89.), pravosnažnost odluke (član 87.), poštivanje prava na obranu tuženog (član 88.), nepostojanje ranije odluke domaćeg suda u istoj stvari (član 90), suglasnost s domaćim javnim poretom (član 91.) i uzajamnost (član 92). Kao što vidimo, radi se o uvjetima formalnopravne prirode, izuzev suglasnosti s domaćim javnim poretom, koji moraju biti kumulativno ispunjeni da bi se strane sudske odluke i druge odluke s njima izjednačene priznale u Bosni i Hercegovini. To znači da je naše pravo pozitivno određeno prema priznanju stranih odluka, a da odbijanje priznanja predstavlja izuzetak koji je moguć samo iz razloga taksativno propisanih zakonom.³⁴

Kada se radi o stranim statusnim odlukama domaćih državljana, provjera se ne ograničava samo na uvjete propisane u pomenutim članovima, već se dopušta i meritorno preispitivanje odluke. Članom 93. ZMPP-a propisano je da, ako je pri odlučivanju o osobnom statusu državljana Bosne i Hercegovine trebalo po ovom zakonu primijeniti pravo Bosne i Hercegovine, strana sudska odluka priznat će se i kada je primijenjeno strano pravo ako ta odluka bitno ne odstupa od prava Bosne i Hercegovine koje se primjenjuje na taj odnos. Dakle, kod priznanja stranih statusnih odluka domaćih državljana prešli smo iz sistema ograničene kontrole u sistem neograničene kontrole,³⁵ što se opravdava činjenicom da se promjena statusa neke osobe treba temeljiti na pravu njezina državljanstva. Ovakva pojačana kontrola ne dolazi u obzir u svim slučajevima u kojima se radi o statusu domaćih državljana već samo u onim slučajevima u kojima bi prema kolizionim normama ZMPP-a trebalo primijeniti kao mjerodavno pravo Bosne i Hercegovine. U praksi to znači da će sud u Bosni i Hercegovini odbiti priznanje

³² Zakonom o rješavanju sukoba zakona sa propisima drugih država u određenim odnosima, Službeni list SFRJ, br. 43/1982, 72/1982 (dalje u tekstu: ZMPP).

³³ Uredbe sa zakonskom snagom o preuzimanju i primjenjivanju saveznih zakona, Službeni list RBiH, br. 2/1992. Uredba je potvrđena Zakonom o potvrđivanju uredbi sa zakonskom snagom, objavljen u Službeni list RBiH, br. 13/1994. Službeni glasnik RS, br. 21/1992. Što se tiče Brčko Distrikta BiH, njegovim Statutom predviđen je kontinuitet propisa koji su važili do stupanja na snagu Statuta.

³⁴ Tako MUMINOVIĆ, E., Eksteritorijalno djelovanje sudskih odluka u sferi privatnopravnih odnosa, Godišnjak Pravnog Fakulteta u Sarajevu, Sarajevo, 2005, str. 389.

³⁵ U usporednom pravu razlikuju se četiri sistema priznanja stranih odluka: sistem ograničene kontrole, sistem neograničene kontrole, sistem pokretanja novog postupka i sistem diplomatskog reciprociteta. Naše zakonodavstvo prihvata sistem ograničene kontrole, što podrazumijeva postupak u kojem se preispitivanje ograničava na formalni, proceduralni aspekt strane odluke. Uvjeti koje treba ispuniti strana odluka, da bi bila priznata, taksativno su zakonom propisani, i u pravilu se odnose na nadležnost i postupak. Posebni uvjeti propisani su za statusne odluke i tu su moguća izvjesna odstupanja u ovisnosti o tome čije državljanstvo ima osoba na čiji se status odluka odnosi i sud koje je strane države odluku donio. U pravilu, najvećoj kontroli podvrgnute su strane statusne odluke domaćih državljana jer je tada i stupanj zainteresiranosti domaće države najveći. U ovim slučajevima dopušteno je i meritorno preispitivanje strane odluke, što znači da naše zakonodavstvo prihvata i sistem neograničene kontrole.

strane statusne odluke domaćeg državljanina u situaciji kada je strani sud ili drugi organ odlučujući o statusu državljanina Bosne i Hercegovine primijenio strano pravo, npr. pravo države suda, i donio odluku koja bitno odstupa od one koju bi donio sud ili drugi organ u Bosni i Hercegovini. Ovakvo rješenje, koje se u osnovi temelji na težnji da se pitanja osobnog statusa domaćih državljanina podvrgnu domaćem materijalnom pravu, zahtijeva konkretizaciju pojma „bitno ne odstupa“. Postoji li „bitno odstupanje“ ili ne, utvrđuje sud u svakom konkretnom slučaju. To nije nimalo jednostavan zadatak s obzirom na to da ne postoji uputstvo za pojam „bitno (ne)odstupa“, odnosno nemoguće je navesti iscrpnu listu „bitnih odstupanja“ od domaćeg prava.³⁶

Kao što smo na samom početku vidjeli, upravo je Kantonalni sud u Bihaću 2009. godine pozivom na član 93. ZMPP-a odbio prijedlog za priznanje njemačke odluke, kojom se ukida životno partnerstvo stranaka, državljanina Bosne i Hercegovine i državljanina Njemačke, sklopljeno 2002. godine, smatrajući da razliku između uvjeta za sklapanje braka između bosanskohercegovačkog i njemačkog prava predstavlja „bitno odstupanje“.³⁷

Pored unutrašnjih izvora, oblast priznanja stranih odluka regulirana je vanjskim izvorima, koji prema članu 3. ZMPP imaju prioritet u primjeni. Bosna i Hercegovina potisala je sprazume sa nama susjednim državama i državama sljednicama SFRJ o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima, kojima je obuhvaćeno materija priznanja stranih odluka i stranih javnih isprava. Radi se o sljedećim sporazumima: Sporazum između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske o pravnoj pomoći u građanskim i kaznenim stvarima³⁸, Ugovor između Bosne i Hercegovine i Crne Gore o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima³⁹, Ugovor između Bosne i Hercegovine i Republike Srbije o izmjenama i dopunama Ugovora između Bosne i Hercegovine i Srbije i Crne Gore o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima⁴⁰, Ugovor između Bosne i Hercegovine i Republike Sjeverne Makedonije o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima⁴¹ i Ugovor o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima između Bosne i Hercegovine i Republike Slovenije.⁴² S obzirom na čl. 3. ZMPP pomenuti ugovori kao vanjski izvori imaju prioritet u primjeni u odnosu na rješenja ZMPP-a.

³⁶ Pogledati u: ROČKOMANOVIĆ, M., *Međunarodno privatno pravo*, Niš 1988, str. 99 – 100; Pak, M., *Međunarodno privatno pravo*, Beograd, 2000., str. 132.

³⁷ MEŠKIĆ, Z., DURAKOVIĆ, A., *Bosnia and Herzegovina, Public Policy and Private International Law*, Meyer, O., (ed.) Elgar Publishing, 2022., str. 92.

³⁸ *Sporazum između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske o pravnoj pomoći u građanskim i kaznenim stvarima*, Službeni glasnik RBiH - Međunarodni ugovori, br. 1/96.

³⁹ *Ugovor između Bosne i Hercegovine i Crne Gore o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima*, Službeni glasnik BiH - Međunarodni ugovori, br. 7/11.

⁴⁰ *Ugovor između Bosne i Hercegovine i Republike Srbije o izmjenama i dopunama Ugovora između Bosne i Hercegovine i Srbije i Crne Gore o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima*, Službeni glasnik BiH - Međunarodni ugovori, br. 11/05; Službeni glasnik BiH – Međunarodni ugovori br. 8/10.

⁴¹ *Ugovor između Bosne i Hercegovine i Republike Sjeverne Makedonije o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima*, Službeni glasnik BiH - Međunarodni ugovori, br. 16/06, Službeni glasnik BiH” – Međunarodni ugovori br. 6/14.

⁴² *Ugovor o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima između Bosne i Hercegovine i Republike Slovenije*, Službeni glasnik BiH – Međunarodni ugovori, br. 7/10.

Ovim sprazumima regulirano je ne samo priznanje stranih odluka, koje je vrlo slično uređeno kao i našim ZMPP-om,⁴³ već i priznanje stranih javnih isprava. Naime, kada govorimo o priznanju elemenata statusa na temelju predodžbenja strane javne isprave pravni okvir je drugačiji. U odnosu na strane javne isprave iz gore pomenutih država relevantni bi bili bilateralni ugovori koje smo naveli. Svim pomenutim ugovorima pojednostavljeno je kretanje javnih isprava, tako da propisno potpisane i ovjerene javne isprave, izdane na teritoriji jedne države ugovornice, imaju na teritoriju druge države ugovornice istu dokaznu snagu kao i javne isprave te države.⁴⁴

Strane javne isprave koje potiču iz države članice Haške konvencije o ukidanju potrebe legalizacije stranih javnih isprava može se koristiti u Bosni i Hercegovini ako je pribavljena potvrda – Apostille njezina nadležnog organa.⁴⁵

Kada je riječ o javnim ispravama koje potiču iz trećih država, dakle ne potiču iz država članica niti jedne od navedenih konvencija, za njihovu upotrebu u Bosni i Hercegovini primjenjivat će se Zakon o važnosti javnih isprava u Bosni i Hercegovini⁴⁶ koji u članu 9. propisuje „Javne isprave, izdane u drugim državama s kojima BiH ima zaključene međunarodne ugovore, važe u skladu sa tim ugovorima. Javne isprave, izdane u državama s kojima BiH nema zaključene međunarodne ugovore o prizivanju važnosti javnih isprava, važe ako sadrže sve elemente propisane odgovarajućim međunarodnim konvencijama i pod uslovom reciprociteta čije postojanje utvrđuje ministarstvo pravde BiH na temelju prethodno pribavljenog mišljenja Ministarstva vanjskih poslova BiH.”

Sumiramo li naprijed navedeno, možemo zaključiti da u Bosni i Hercegovini postoji pravni okvir za priznanje stranih istospolnih zajednica života. Hoće li domaći organi priznati stranu istospolnu zajednicu života ili ne, ovisi ponajprije od dva međusobno povezana problema s kojim se susreću države koje ne sadrže materijalne i kolizione norme o istospolnim zajednicama života, kakva je i Bosna i Hercegovina. Radi se o kolizionopravnom priznanju, odnosno kolizionopravnom shvaćanju instituta nepoznatih domaćem pravu. Prvi problem sastoji se u pitanju pod pravnu kategoriju koje kolizione norme podvesti pravni odnos nepoznat domaćem materijalnom pravu. Radi se u stvari o problemu kvalifikacije. Drugi problem odnosi se na „spojivosti“ instituta istospolne zajednice života sa temeljnim vrijednostima domaćeg pravnog poretka odnosno temeljnim načelima u domaćoj državi. Govorimo o institutu javnog poretka.

7. Istospolne zajednice života i problem kvalifikacije

U usporednom pravu predlaže se nekoliko rješenja problema kvalifikacije: po *lex fori*, prema *lex causae* i pomoću autonomnih pojmova.⁴⁷ Naše pravo, kao i većina iz europskih država, prihvata kvalifikaciju prema *lex fori*, s tim da ne treba bježati od ekstenzivnog tuma-

⁴³ Pogledati čl. 27. Ugovora sa Srbijom i Crnom Gorom ili čl. 21. Sporazuma s Hrvatskom.

⁴⁴ Pogledati čl. 17. i 18. Ugovora s Hrvatskom.; čl. 21. i 22. Ugovora sa Srbijom i Crnom Gorom; čl. 21. i 22. Ugovora s Sjevernom Makedonijom; čl. 17. i 18. Ugovora sa Slovenijom.

⁴⁵ Više u: MUMINOVIĆ, E., Procesno međunarodno privatno pravo, Sarajevo, 2006., str. 137 – 139.

⁴⁶ Zakon o važnosti javnih isprava u Bosni i Hercegovini, Službeni glasnik BiH, br. 23/04.

⁴⁷ Više o tome u VARADI, T., BORDAŠ, B., KNEŽEVIĆ, G., PAVIĆ, V., Međunarodno privatno pravo, Beograd, 2010., str. 124 – 129.

čenja, od prilagođavanja činjeničnog stanja domaćim pravnim shvaćanjima.⁴⁸ Ovakav pristup rješenju problema kvalifikacije prevladavajući je u doktrini međunarodnog privatnog prava i apsolutno vladajući u praksi međunarodnih privatnopravnih odnosa.⁴⁹ Međutim, pod pravnu kategoriju koje kolizione norme podvesti istospolne zajednice života? Da li istospolni brak možemo podvesti pod pravnu kategoriju braka, a *de facto* istospolne zajednice pod kategoriju vanbračnih zajednica? Kakva je situacija sa registriranim zajednicama života kao novim formama zajednica života? Ovo su samo neka od pitanja na koja nije jednostavno naći potpun i cjelovit odgovor s kojim bi bila zadovoljna šira društvena javnost.

Dakle, situacije kada je naš organ konfrontiran s nama nepoznatim institutom, kao što je to istospolna zajednica života, zahtijevaju dodatni angažman i analizu. Naime, član 93. ZMPP odnosi se na situacije, kada bi „po ovom zakonu“ trebalo primijeniti kolizionu normu koja vodi do prava Bosne i Hercegovine. S obzirom da „po ovom zakonu“ nema odgovarajuće kolizione norme, neophodno je pristupiti prvo kvalifikaciji, pa ako to ne dovede do željenih rezultata, onda kreirati novu kolizinu normu u skladu s članom 2. ZMPP.

Za rješenje prve kvalifikacije – podvođenje pravnog pitanja pod pravnu kategoriju domaće kolizione norme, primjenjuje se, kao što smo već naglasili, *lex fori* kvalifikacija.⁵⁰ Pri tome se polazi od ekstenzivnijeg i elastičnijeg tumačenja, kako bi se obuhvatili i neki strani pravni instituti. Npr. elastično poimanje pravne kategorije „brak“ značilo bi da se ova koliziorna norma ne primjenjuje samo na domaće brakove i na brakove zaključene u inostranstvu koji se na isti ili sličan način shvataju kao i u našem pravnom sistemu, nego i na tzv. vremenske brakove (zaključene na određeno vrijeme koje poznaje šiiitsko pravo), poligamne brakove (poznate u državama šerijatskog prava)⁵¹, ali i istospolne brakove. Sasvim je drugo pitanje da li su kolizione norme ZMPP (član 35. – 39.) prikladne i za ispospolne brakove. Smatramo da nisu jer ovaj institut ne odgovara *ratio legis* ovih kolizionih normi.⁵²

Međutim, kada se radi o istospolnim registriranim partnerstvima, institutu koje naše pravo ne prepoznaje, neophodna je funkcionalna kvalifikacija koja povezuje elemente *lex fori* kvalifikaciju sa elementima usporedne kvalifikacije.⁵³ Funkcionalna kvalifikacije vrši se u tri koraka: u prvom koraku se utvrđuje koju funkciji ima nepoznati institut u stranom pravu, u drugom koraku se traži pravni institut koji u domaćem pravu obavlja istu ili sličnu funkciju, a u trećem koraku traži se domaća koliziorna norma čija pravna kategorija obuhvata ovaj funkcionalno srodni pravni institut.⁵⁴ Međutim, ako ova misaona aktivnost ne daje željene rezultate jer nepoznati pravni institut ne odgovara *ratio legis* domaće kolizione norme, na kolizionopravnoj razini nastaje pravna praznina koja

⁴⁸ MUMINOVIĆ, E., Međunarodno privatno pravo, Sarajevo, 2006., str. 88.

⁴⁹ SAJKO, K., Međunarodno privatno pravo, Zagreb, 2009., str. 177 – 189.

⁵⁰ VARADI, T., BORDAŠ, B., KNEĐEVIĆ, G., PAVIĆ, V., *op. cit.*, str. 128 – 129.; MEŠKIĆ, Z., ĐORĐEVIĆ, S., Međunarodno privatno pravo – Opći dio, Sarajevo 2016., str. 86 – 87.; STANIVUKOVIĆ, M., ŽIVKOVIĆ, M., Međunarodno privatno pravo, Opšti deo, Službeni glasnik, 2008., str. 248.; MUMINOVIĆ, E., Međunarodno..., *cit. u bilj.* 45., str. 88 – 89.

⁵¹ MEŠKIĆ, Z., ĐORĐEVIĆ, S., *op. cit.*, str. 87 – 88.; STANIVUKOVIĆ, M., ŽIVKOVIĆ, M., *op. cit.*, str. 249.

⁵² Više u: PAVLOVIĆ, M., Istospolne zajednice života u međunarodnom privatnom pravu, Doktorska disertacija – neobjavljena, Kragujevac, 2021., str. 65 – 68.

⁵³ MEŠKIĆ, Z., ĐORĐEVIĆ, S., *op. cit.*, str. 90 – 92.; STANIVUKOVIĆ, M., ŽIVKOVIĆ, M., *op. cit.*, str. 250 – 251.

⁵⁴ *Ibid.*

se jedino može popuniti u skladu s članom 2. ZMPP-a. Smatramo da kolizione norme ZMPP koje se odnose na brak (član 35. – 39.) nisu pogodne za registrovano partnerstvo, jer ovaj institut ne odgovara njihovom *ratio legis*, a tačke vezivanja tih kolizionih normi stvaraju realnu opasnost da će uputiti na pravo koje ne poznaje taj institut.⁵⁵ Također, ova rješenja nisu u skladu sa aktuelnim usporednim zakonodavstvom koja često predviđaju *lex loci registrationis* kao tačku vezivanja. Dakle, nastaje pravna praznina koju je potrebno popuniti u skladu s članom 2. ZMPP-a.⁵⁶ Utvrđene pravne praznine popunjavaju se, sukladno članu 2. ZMPP, primjenom odredaba i načela samog zakona, načela pravnog poretka Bosne i Hercegovine i načela međunarodnog privatnog prava, bilo da ove izvore koristimo aliterativno i/ili kombinovano.⁵⁷ Uzmemo li načelo najbliže veze kao temeljno načelo međunarodnog privatnog prava i ZMPP, zatima načela pravne sigurnosti, harmonije odlučivanja, sprječavanja šepajućih pravnih odnosa, zabranu diskriminacije po spolu, te široko prihvaćeno *lex loci registrationis* kao koliziono rješenje u usporednom⁵⁸ i komuitarnom pravu⁵⁹ za nastanak i raskid registrirane zajednice, novoizgrađena koliziona norma bi glasila: „Za nastanak i raskid registriranog partnerstva mjerodavno je pravo države u kojoj je partnerstvo registrovano.“ Isto bi vrijedilo i za pitanje nastanka i razvoda istospolnog braka, ali i za druga pitanja npr. osobna i imovinska dejstva ispolnog braka ili registriranog partnerstva.⁶⁰

Sumiramo li naprijed iznešeno, možemo zaključiti da u situaciji kada naši državljani zaključe ili raskinu istospolnu zajednicu života u inostranstvu, novoizgrađena koliziona norma *lex loci registrationis* uputila bi na pravo mjesta registracije, a ne na domaće pravo. Dakle, neće se primijeniti pravo Bosne i Hercegovine, pa prema tome nema ni mjesta za preispitivanje prikladnosti strane statusne odluke domaćeg državljanina.⁶¹ Napominjemo da pojačana kontrola propisana u članu 93. ZMPP ne dolazi u obzir u svim slučajevima u kojima se radi o statusu domaćih državljana već samo u onim slučajevima u kojima bi prema kolizionim normama ZMPP-a trebalo primijeniti kao mjerodavno pravo Bosne i Hercegovine.

Sasvim drugo pitanje bilo bi jesu li istospolne zajednice života spojive s temeljnim vrijednostima domaćeg javnog poretka.

8. Istospolne zajednice života i domaći javni poredak

U Bosni i Hercegovini je ZMPP-om propisano da se strano pravo neće primjenjivati ako su njegovi učinci u suprotnosti s Ustavom utvrđenim osnovama društvenog uređenja (član 4.), odnosno strana odluka se neće priznati ako je suprotna Ustavom utvrđenim osnovama društvenog uređenja (član 91.). Upućivanje na odredbe Ustava donekle

⁵⁵ PAVLOVIĆ, M., *op. cit.*, str. 68 – 70.

⁵⁶ Isto situaciju je i kada se radi o *de facto* istospolnim zajednicama života.

⁵⁷ Više o tome u: ĐORĐEVIĆ, S., Utvrđivanje i pounjavanje pravnih praznina u Zakonu o rješavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja, Kragujevac, 2020., str. 43 – 67.

⁵⁸ Pogledati član 176 njemačkog EGBGB, član 60. belgijskog ZMPP, čl. 39. hrvatskog ZMPP.

⁵⁹ Pogledati član 26. Uredba Vijeća (EU) 2016/1104 od 24. 6. 2016. o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog prava te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima imovinskih posljedica registriranih partnerstava, Službeni list EU L 183/30, 8. 7. 2016.

⁶⁰ Više u: PAVLOVIĆ, M., *op. cit.*, str. 73 – 87.

⁶¹ *Ibid*, str. 209.

je bilo prihvatljivo u vrijeme donošenja ZMPP s obzirom na sveobuhvatnost tadašnjeg Ustava SFRJ. Mada je doktrina i tada smatrala da javni poredak ne može biti vezan isključivo odredbama Ustava: „Izabranom formulacijom željelo se nagovijestiti sadržaj javnog poretka, a ne ograničiti njegov domašaj.“⁶² Vremenom su se ustavni tekstovi u državama sljednicama SFRJ u mnogome promijenili u odnosu na ustav koji je vrijedio u vrijeme donošenja zakona.⁶³ Uzimajući u obzir sadržaj Ustava Bosne i Hercegovine jasno je da je nomotehnički izričaj klauzule javnog poretka naših propisa postao preuzak. Stoga, članove 4. i 91. ZMPP treba shvatiti kao generalnu klauzulu javnog poretka kojom se štite osnovne vrijednosti domaćeg pravnog poretka regulirane ustavnim pravom, zakonima, opštim pravnim načelima i međunarodnim dokumentima.⁶⁴

Prilikom primjene ovoga instituta treba imati na umu par općeprihvaćenih pravila. Riječ je o neophodnosti postojanja veze pravne situacije s *lege fori*, te potrebi uvažavanja samo efekata primjene strane norme, odnosno učinaka strane odluke. Veoma je važan i moment relevantan za ocjenu protivnosti stranog prava/strane odluke domaćem javnom poretku. Stoga se ocjena protupravnosti stranog prava/strane odluke domaćem javnom poretku donosi u trenutku donošenja odluke o meritumu. Institut javnog poretka se mora restriktivno tumačiti, što znači da će se organ primjene prava pozvati na institut javnog poretka samo ako je došlo do povrede temeljnih vrijednosti domaćeg javnog poretka. Koje su to temeljne vrijednosti određuje svaka država sama za sebe tako što bira one norme domaćeg prava koje smatra fundamentalnim načelima i daje im karakter normi javnog poretka.⁶⁵

Javni poredak, kao instrument međunarodnog privatnog prava ima relativno neodređen sadržaj, što je u skladu sa prirodom njegove funkcije. Države obično propisuju opću formulaciju – strano pravo se neće primijeniti, odnosno strana odluka neće se priznati ako je suprotna domaćem javnom poretku – a u praksi prepuštaju svojim organima primjene prava da taj pojam utvrđuju prema konkretnim okolnostima. Otuda njegova zakonska definicija ima apstraktan karakter. Kao oruđe prakse, javni poredak dobiva svoje potpuno obličje i sadržaj u postupku rješavanja raznovrsnih odnosa međunarodnog privatnog prava.⁶⁶ Slobodno možemo reći da je glavni kreator njegovog sadržaja praksa nacionalnih sudova i drugih državnih organa.

Dakle, organi primjene prava odlučivat će u svakom konkretnom slučaju o povredi javnog poretka. Možemo govoriti o dvije različite situacije: kada domaći organ primjenjuje strano mjerodavno pravo i kada domaći organ odlučuje o priznanju strane odluke.

⁶² DIKA, M., KNEŽEVIĆ, M., STOJANOVIĆ, S., Komentar Zakona o međunarodnom privatnom i procesnom pravu, Beograd, 1991., str. 16

⁶³ ŽIVKOVIĆ, M., Opšte ustanove međunarodnog privatnog prava i Zakonom o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja – pogled dvadeset godina kasnije i de lege ferenda, u: ŽIVKOVIĆ, M., (ur.) Dvadeset godina Zakona o međunarodnom privatnom pravu, Niš, 2004., str. 26.

⁶⁴ MEŠKIĆ, Z., ĐORĐEVIĆ, S., *op. cit.*, str. 131; STANIVUKOVIĆ, M., ŽIVKOVIĆ, M., *op. cit.*, str. 347-349; KOSTIĆ-MANDIĆ, M., Međunarodno privatno pravo, Podgorica, 2017., str. 100; KECSKÉS, L., KOVÁCS, K., ŽUPAN, M., Javni poredak u nacionalnom i europskom međunarodnom privatnom i procesnom pravu u: ŽUPAN, M., VINKOVIĆ, M., (ur.), Suvremeni pravni izazovi: EU – Mađarska – Hrvatska, Pećuh-Osijek, 2012., str. 439.

⁶⁵ STAUDINGER, A., Der ordre public-Einwand im Europäischen Zivilverfahrensrecht, EuLF 5, 2004., str. 274.

⁶⁶ ROČKOMANOVIĆ, M., *op. cit.*, str. 78.

U prvoj situaciji npr. dvije osobe istog spola (strani državljani s prebivalištem u inozemstvu) žele zaključiti brak u Bosni i Hercegovini. Slijedom člana 32. ZMPP organ primjene prava će materijalne uvjete za zaključenje braka cijeniti prema njihovom nacionalnom pravu. To pravo, pretpostavimo, dozvoljava osobama istog spola zaključenje braka. Međutim, domaći organ može odbiti zaključenje takvog braka u Bosni i Hercegovini pozivom na javni poredak i odredbe porodičnog zakonodavstva prema kojim je različitost spolova bitna karakteristika braka. Međutim, domaći organ može i dozvoliti zaključenje takvog braka pozivajući se na slab intenzitet veze između konkretnog pravnog odnosa i domaćeg poretka i stvarno dejstvo strane norme. U tom slučaju prepreka bi mogla biti nepostojanje adekvatne matične evidencije. Hoće li to biti jedini razlog za odbijanje primjene stranog mjerodavnog prava pozivom na institut javnog poretka? Dakle, sve je u rukama organa primjene prava i njegove interpretacije javnog poretka.

Druga situacija bila bi priznanje stranog istospolnog braka ili druge zajednice života domaćih državljana u Bosni i Hercegovini. Ranije je predstavljen pravni okvir za priznanje stranih statusnih odluka/javnih isprava. Možemo zaključiti da bi jedina brana eventualnom priznanju bio institut javnog poretka. Jesu li odredbe domaćeg porodičnog zakonodavstva prema kojim je brak zajednica života muškarca i žene, te s tim usklađena matična evidencija opravdan razlog za odbijanje priznanja strane odluke, odnosno legalizaciju strane javne isprave, pozivom na javni poredak? Neki organi smatrat će da jeste, što nam i pokazuje domaća sudska praksa. Međutim, ne možemo se oteti utisku da su domaći organi u procesu odlučivanja u potpunosti zanemarili antidiskriminacioni pravni okvir u Bosni i Hercegovini i obavezujuće odluke ESLJP kojima je naloženopravno priznanje i zaštita istospolnog odnosa. Dakle, ako i imamo trenutno realnu prepreku u vidu (ne)adekvatne matične evidencije, ne možemo onemogućiti dejstva valjano zaključene strane istospolne zajednice života na teritoriji Bosne i Hercegovine. Obijanje priznanja samo iz razloga što domaće pravo ne poznaje istospolne brakove/zajednice života bez uzimanja u obzir svih činjenica konkretnog slučaja, intenziteta veze i efekata strane odluke/isprave ne bi bilo opravdano. Odnosno, „predstavljat će pravu umjetnost za onog suca, čija bi spontana reakcija bila da se suprotstavi dejstvu takvih presuda na domaćoj teritoriji, da obrazloži odbijanje priznanja“.⁶⁷

9. Zaključna razmatranja

U Bosni i Hercegovini nisu pravo regulirane istospolne zajednice života - brak, registrirana zajednica ili *de facto* zajednica života. To međutim ne znači da strana istospolna zajednica života i njezina dejstva ne bi mogli biti priznati u Bosni i Hercegovini.

U svim dosadašnjim odlukama domaći upravni i sudski organi odbijali su priznati stranu istospolnu zajednicu života, odnosno odbijali su dati joj određena dejstva/učinke na teritoriji Bosne i Hercegovine. Pozivali se se na odredbe Porodičnog zakona FBiH prema kojima je različitost spolova uvjet za pravovaljanost braka i vanbračne zajednice, na odsustvo pravnog okvira za bilo koji oblik zajednice života osoba istog

⁶⁷ KNEŽEVIĆ, G., PAVIĆ, V., Homoseksualni brakovi u međunarodnom privatnom pravu Srbije, Zbornik radova Evropski sodni prostor, Maribor, 2005., str. 88.

spola, na nedostatak propisa međunarodnog privatnog prava kojima bi se reguliralo priznanje strane istospolne zajednice života, kao i na neadekvatnu matičnu evidenciju u koju bi se vršio upis takvih životnih zajednica, te osporavali da je došlo do povrede odredaba Ustava Bosne i Hercegovine i EKLJP.

Nesporne su činjenica da je prema važeće porodičnom zakonodvstvu brak i vanbračna zajednica predviđena isključivo za heteroseksualne parove i da je s tim usklađen upis u matične knjige vjenčnih, te da nije pravno reguliran bilo koji oblik životnih zajednica osoba istog spola. Nadalje, nedvojbeno je postojanje domaćeg anti-diskriminacionog pravnog okvira – Zakona o zabrani diskriminacije i Zakona o ravnopravnosti spolova, kao i prioritarna primjena EKLJP i obaveznost ESLJP. Također, nepobitno je da u Bosni Hercegovini postoje unutrašnji i vanjski propisi međunarodnog privatnog prava kojima je regulirano priznanje stranih odluka i javnih isprava. Upravo spomenuti propisi, ali i detaljna analiza rješenja koja se odnose na priznanje stranih odluka i javnih isprava, ukazuju nam na postojanje pravnog okvira za priznanje stranih istospolnih zajednica života.

Hoće li domaći organi priznati stranu istospolnu zajednicu života ili ne, ovisi ponajprije od dva međusobno povezana problema s kojim se susreću države koje ne sadrže materijalne i kolizione norme o istospolnim zajednicama života, kakva je i Bosna i Hercegovina. Prvi je problem kvalifikacije, a drugu je vezan za primjenu instituta javnog poretka.

Obijanje priznanja samo iz razloga što domaće pravo ne poznaje istospolne zajednice života, bez uzimanja u obzir svih činjenica konkretnog slučaja i stavova ESLJP - potreba priznanja i zaštite istospolnih zajednica života, ne bi bilo opravdano. Odnosno, „predstavljat će pravu umjetnost za onog suca, čija bi spontana reakcija bila da se suprotstavi dejstvu takvih presuda na domaćoj teritoriji, da obrazloži odbijanje priznanja“

Anita DURAKOVIĆ, Full Professor
Faculty of Law, Dzemal Bijedic University in Mostar
anita.durakovic@unmo.ba

Jasmina ALIHODŽIĆ, Full Professor
Faculty of Law, University of Tuzla
jasmina.alihodzic@untz.ba

THE LEGAL FRAMEWORK FOR THE (NON-) RECOGNITION OF FOREIGN SAME-SEX UNIONS IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Abstract: Same-sex unions—whether marriage, registered partnership, or *de facto* cohabitation—are not legally regulated in Bosnia and Herzegovina. However, this does not necessarily preclude the recognition of foreign same-sex unions and their legal effects within the domestic legal order. Despite the absence of family law provisions explicitly governing this matter, constitutional arrangements—particularly the direct applicability and primacy of the European Convention on Human Rights as prescribed by the Constitution of Bosnia and Herzegovina, as well as the binding nature of the European Court of Human Rights’ decisions—together with private international law rules on the recognition of foreign judgments and public documents, open the possibility for recognizing same-sex unions concluded abroad. The authors will present domestic judicial practice and analyze the existing legal framework, including statutory and constitutional norms, with special emphasis on provisions concerning the recognition of foreign status-related decisions and public documents in Bosnia and Herzegovina.

Keywords: (non-)recognition, foreign same-sex unions, legal framework.